

FORSKYVNING AV HORISONTER

Mangler nasjonale myndigheter syn for sammenhengene i de irreversible ødeleggelsene av landskapet som vår generasjon – ut fra profittsyn – kommer til å overlate til den neste?

Ved kysten i Mandal, like ved Skjernøya – Norges sørligste bebodde sted – er landskapet smålåtent og kupert. Innimellom skogkledd bakkedopper og fjellknauser finnes åkrer, jorder og inngjerdete teiger der kyr, hester og sauer gresser sommerstid. Langs stiene som leder fra høydedraget ved Tofte ned mot sjøen, ligger gamle steingjerder og hustufter; vi befinner oss i et kulturlandskap som har vært bebodd i uminnelige tider.

Omringet av majestetiske furuer på utsiktspunktet øverst på Tofte, sytti meter over havet, ser vi hele innseilingen til Mandal. Her har vi funnet rekreasjon og ro, i ei enkel hytte med ukjent opprinnelsesdato, uten vann eller strøm, men med utsyn mot Skjernøya i sør og Lindesnes i vest. Vi har hørt rykter om at det lokale historielaget møtes på verandaen vår for å spise sine nistepakker og se utover horisonten og det skogkledd landskapet når liljekonvallene blomstrer i mai.

Hytta ligger i det som er regulert til hytteområde, et avgrenset felt i Lindesnes kommunes reguleringsplan som grenser til et LNF-område (landskap, natur og fritid). Når vi har omtalt stedet for våre venner, har vi snakket om det irene kaller «thin places». «De tynne stedene» er der vi kan bevege oss i to verdener samtidig, der disse verdenene blir ett på en særegen måte. Her trår vi varsomt i landskapet; et lite anneks, en skrivestue reist i 2012, ble satt på søyler, slik at grunnen ikke skulle skades, men overlates mest mulig uberørt til neste generasjon. Det samme gjelder redskapsboden vi brukte sommeren på å snekre for et par år siden; den er liten og unnselig, men tilpasset stedet slik skredderen tilpasser en dress.

Her på dette stedet har vi vår plass i et stort omsluttende landskap, med himmelhvelvingen over oss – en hvelving som får tårnsvalene til å stige og synke i flokk – og synge av glede på kveldstid hvis neste dag kommer med finvær. Om nettene på sensommeren trer månen og stjernene frem på hvelvingen på en klarere måte enn noe annet sted vi vet om.

Terrengtransport

Her på Tofte har vi plantet roser og frukttrær, og her hadde vi sett for oss at vi ville være fremover, for ingen kan vel ta fra oss horisonten vår, har vi tenkt. Men det var før vi fikk brevet fra TT Anlegg AS; et brev som kom på døra selveste julaften, med «varsel om oppstart av reguleringsplanarbeid med konsekvensutredning og forhandlinger om utbyggingsavtale».

Det er allerede utviklet et industriområde på Jåbekk, fem kilometer øst for Mandal, men nå ønsker TT Anlegg en videre utvidelse; de vil ta for seg 440 dekar av det som i dag er regulert til LNF-område, og de har fått støtte fra politikerne i Lindesnes kommune til å utrede muligheter for å sprengte landskapet i stykker. Forslaget innebærer at 100 meter høye bergknauser skal jevnes med jorden, og at det siden skal reises lagerhaller med opp til 25 meters høyde.

Mangel på forutsigbarhet

Planmyndighetene i kommunen sier følgende i et oppstartreferat datert 13. juli 2021:

«Kommunen er negativ til planinitiativet. Planinitiativet stemmer ikke med kommuneplanen, og vil både undergrave kommuneplanen som styringsverktøy og skape uforutsigbarhet for områder som er avsatt til lignende formål i kommuneplanens arealdel.» Videre heter det: «Konsekvensene av konklusjonen er at det ikke kan meldes varsel om oppstart. Forslagstiller kan imidlertid kreve å få forelagt spørsmålet for kommunestyret for en endelig avgjørelse, se pbl § 12-8.» Det skjedde 23. september 2021, og kommunestyret i Lindesnes ga da klarsignal til at man kunne gå videre med saken.

Det som planlegges nå, ca. 250 meter fra hytta vår på Tofte, vil innebære en irreversibel ødeleggelse av kulturlandskapet. I dag knuses og sendes berg som pukk til utlandet, for her i Norge har vi mye kyst å ta av, må vite. Sand og grus er i ferd med å bli mangelvare i verden. Tyskland, Danmark, Nederland og Storbritannia har til sammen et årlig forbruk på 300 millioner tonn pukk.

Mye vil ha mer

Det det står om i Mandal blir det hevdet – slik som i saken med fiskeoppdrett på land i Gildeskål, industriutbygging på Bolgneset ved Kristiansund eller hyttebygging i Vanylven – er utbygging med tanke på lokale arbeidsplasser og industri. Men hvilket behov finnes det egentlig for nye industriarealer utover de områdene som allerede er regulert til formålet, langs kysten i Mandal og andre steder i landet? Ca. 2000 daa av kystripen like øst for Mandal sentrum er allerede sprengt i filler. Områdene heter Jåbekk industriområde, Strømsvika-Sodevika og Gismerøya – den øya som var en perle like utenfor seilskutehavnen Kleven, en gang en av de beste havnene i Nord-Europa.

Forslaget til utvidelse av dagbruddet på Jåbekk i Mandal handler mest sannsynlig ikke om kommunale arbeidsplasser eller behov for industriarealer – det handler først og fremst om profit; om inntekter fra salg av steinmasse. Eksportverdien av 2 millioner m³ (foreslått

masseoverskudd på det nye området) er etter en enkel beregning om lag 370 millioner kroner. Antatt vekt er da ca. 5,2 millioner tonn. Norges geologiske undersøkelse, NGU skriver: «I 2020 var eksporten 28,3 millioner tonn pukkk til en verdi av 2 milliarder kroner, ifølge produsenter og Statistisk sentralbyrå.»

Offentlig miljøkriminalitet

Ser vi på kartet, er det ingen grunn til å stoppe med den foreslåtte utvidelsen av Jåbekk. Argumentasjonen som er fremlagt her, og mange andre steder langs norskekysten, vil også kunne gjelde for fremtidige tiltak. I Mandal kan området i neste omgang lett utvides videre både sør- og østover; disse områdene består av de samme bergartene. Når først anleggsveier er etablert, blir enhver utvidelse relativt rimelig.

Sårbare landskapsområder – selv områder med LNF- eller vernestatus i reguleringsplanene – har ikke den beskyttelse som fastboende og hytteeiere i norske kommuner bør kunne forvente seg. Ser ikke nasjonale politikere og myndigheter hva som foregår på kommunalt nivå? Er det ingen forståelse for sammenhengene i det som nå skjer; for de massive og irreversible ødeleggelsene av landskapet som vår generasjon, ut fra kortsiktige profittsyn, kommer til å overlevere til neste generasjon?

Tap av horisonter

For oss som skal på hytta, er ferie forbundet med å kunne se ut mot den vide horisonten; på fargenyansene i skogen som skiller oss fra havet, og på himmelen og havet som hele tiden er i forandring. Hver time på døgnet har sine særegne kvaliteter, fargene og skyformasjonene er aldri de samme. Spørsmålet om utvidelse av Jåbekk sør, eller om utbygging av Gildeskål, Bolgneset og Vanylven handler *ikke* om arbeidsplasser versus bevaring av landskap og natur – ødeleggelsene handler om kortsiktig grådighet, og om tap av horisonter, både i konkret og overført betydning.

Den danske stedstenkeren Knud E. Løgstrup skrev følgende om sammenhengen mellom vår indre og ytre horisont, og om landskapets betydning for vår forståelseshorisont: «Vor indbildningskraft eller vor cura åbner verden for os og udgør dens – åndelige – horisont. Men horisonten, der åbner til forståelse og som vor tilværelse hviler i, er den sansbare horisont, hvor jorden eller havet mødes med himmelhvælvingen.» Ødelegger vi landskapet, ødelegger vi ikke da samtidig grunnlaget for vår egen menneskelighet?

Utsikten vestover fra Tofte før ødeleggelsene tok til

Foto: Gro Lauvland